

Б.І. ХОЛОД, доктор економічних наук, професор,
ректор Дніпропетровського університету економіки
та права

А.О. ЗАДОЯ, доктор економічних наук, професор,
перший проректор Дніпропетровського університету
економіки та права

В.Є. МОМОТ, доктор економічних наук, професор
проректор Дніпропетровського університету економіки
та права

ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРШОГО МІЖНАРОДНОГО НОБЕЛІВСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ФОРУМУ

Сучасний етап розвитку економічної науки характеризується певним протиріччям між складністю феноменів, що відбуваються у глобалізованій світовій економіці на стадії наскрізної інформатизації, надмірного і прискореного розвитку телекомунікації, та наявним інструментарієм вивчення цих явищ.

Зрозуміло, що саме ефекти впливу новітніх тенденцій на інтернаціоналізацію та глобалізацію, котрі відзначаються як у локальному, національному, так і у загальному цивілізаційному вимірі, насамперед зумовлюють ту велику увагу, яку наразі провідні економісти приділяють загальнотеоретичним проблемам розвитку економіки. Наприклад Нобелівську премію з економіки 2008 р. було присуджено роботам Пауля Кругмана з питань міжнародних торговельних балансів та потоків ресурсів, які безпосередньо стосуються інтернаціоналізації світової економіки.

Але більшість актуальних досліджень містять лише констатації про кризу у розвитку економічної теорії, оперуючи тим фактом, що сучасна економічна наука не в змозі пояснити та спрогнозувати цілий ряд новітніх закономірностей поведінки економічних систем [1]. Протягом останніх десятиліть виник та посилюється помітний перекис у розвитку природничо-технічних та соціально-гуманітарних наук, що намагаються дати пояснення закономірностям нових циві-

лізаційних зрушень, які не відповідають усталеним науковим уявленням [2].

Дійсно, суттєва акселерація науково-технічного прогресу призводить до того, що у глобальному вимірі зрівнюються громадська свідомість та загальні умови розвитку суспільних та культурних систем. За таких умов наукова думка втрачає певну національну самобутність, що є загрозою появи в різних географічних регіонах нових оригінальних уявлень, що є певними проривами у розвитку світової науки. Інформаційні технології, що слугують своєрідним «провідниками» інтеграційних процесів, суттєво випереджають можливості суспільної та індивідуальної свідомості пристосуватися до умов існування у новому, об'єднаному середовищі. У цьому контексті мова йде про втрату індивідуального характеру наукової діяльності, що традиційно розглядається як одна із засад розвитку науки.

Як результат, динаміка соціально-економічних процесів, пов'язаних зі становленням і трансформацією нової цивілізації, та її вплив на наукову діяльність, що виражається у стрибкоподібному збільшенні швидкості обміну науково-технічними знаннями та інформацією, значною мірою випереджає процес формування загальноновизнаних систем уявлень, котрі сприяють розумінню сучасних тенденцій розвитку як технічної і природничої, так і соціально-гуманітар-

ної науки. Розвиток та вдосконалення таких уявлень треба розглядати як одне з найважливіших завдань сучасної філософії, економічних та інших соціально-гуманітарних наук.

Саме за таких умов Дніпропетровський університет економіки та права виступив з ініціативою започаткування в Україні Міжнародного Нобелівського економічного форуму, що має стати широкою дискусійною трибуною для обговорення результатів досліджень, присвячених найбільш загальним напрямкам розвитку сучасної цивілізації під впливом глобалізаційних процесів. До порядку денного першого Форуму було включено аналіз причин та механізмів глибоких криз, що сталися у світовій економіці на початку ХХІ ст.

Визначальна риса цього наукового заходу полягає у тому, що учасники Форуму мали унікальну можливість не тільки почути виступи лауреатів Нобелівської премії, але й взяти участь у колективній розробці довгострокового прогнозу розвитку світової економіки завдяки наміру проводити постійну наукову діяльність і у період між форумами (форум буде проводитися раз на два роки). Форум також започаткував бюлетень, у якому публікуються результати розробки цього прогнозу та інші наукові та публіцистичні матеріали, які відповідають тематиці форуму.

Форум взяв за мету популяризацію та перевидання праць лауреатів Нобелівської премії з економіки російського та українського походження (С. Кузнеця, В. Леонтьєва, Л. Канторовича та ін.). Також є плани започаткування спеціальної нагороди за праці з економіки в галузі вивчення циклічних та кризових явищ.

У загальносуспільному сенсі метою Форуму є популяризація науки у сучасному світі, зміцнення взаєморозуміння між вченими різних країн, розробка нових суспільно значущих ідей та проєктів.

Перший Міжнародний Нобелівський економічний форум відповідно до порядку денного та викладеної вище ідеології був названий «Світова економіка ХХІ століття: цикли та кризи». Форум

проходив у Дніпропетровському університеті економіки та права 11–13 вересня 2008 р. Він зібрав більше ста учасників з різних регіонів України та країн близького та далекого зарубіжжя.

Титульними організаторами Форуму, крім Дніпропетровського університету економіки та права, стали провідні наукові заклади України та Росії: Національна академія наук України, Російська академія наук, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Інститут економіки РАН, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, Інститут економічних стратегій РАН, Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова та ін.

Учасники Форуму протягом чотирьох пленарних та двох секційних засідань заслухали та обговорили доповіді вчених з України, Росії, США, Франції, Румунії, Польщі та інших країн щодо глобальних проблем циклічного розвитку, ознайомилися з новітніми дослідженнями у цій сфері, перш за все, з працями Нобелівських лауреатів з економіки. Одним з центральних питань форуму був прогноз розвитку світової цивілізації до 2050 р., котрий був викладений авторами – професором Ю.В. Яковцем та членом-кореспондентом РАН Б.Н. Кузиком.

Видатний науковий рівень Форуму в аналізі причин та механізмів глибоких криз, які охопили світову економіку на початку ХХІ ст., визначають матеріали лауреата Нобелівської премії з економіки (2001 р.), професора Колумбійського університету Джозефа Стігліца, академіка НАН України В.М. Геєця, академіка РАН С.Ю. Глазьева, члена-кореспондента РАН Г.Г. Фетісова, які були представлені під час пленарних засідань. У виступі ректора ДУЕП професора Б.І. Холода були окреслені подальші перспективи розвитку Нобелівського руху в Україні. Виступ академіка РАН О.С. Грандберга був присвячений творчим здобуткам Нобелівських лауреатів з економіки українського та російського походження. Доповідь члена-кореспондента РАН Р.С. Гріндберга присвячувалася спільним рисам та відмінностям України та Росії у контексті забезпечення конкурентосп-

роможності за умов глобалізації та інтернаціоналізації. У виступі ректора Одеського державного економічного університету, професора М.І. Зверякова висвітлювалися системні питання розвитку сучасної економічної теорії у контексті пояснення новітніх тенденцій глобалізації та регіоналізації. Виступ члена Румунської академії наук, професора Георга Замана стосувався проблем інтелектуального капіталу у контексті інтеграційних процесів, що мають місце у Європі.

Форум привітали голова Дніпропетровської обласної ради доктор технічних наук, професор Ю.Г. Вілкул, заступник голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації, кандидат економічних наук В.В. Антонов, академік-секретар відділення механіки Національної академії наук України А.Ф. Булат та повноважний посол Королівства Норвегії в Україні, Його Високоповажність пан Олав Берстад.

У цілому робота форуму будувалася за такими напрямками:

- економічна динаміка на початку нового тисячоліття – цикли та кризи;
- новітня цивілізація – трансформації в економічному та соціально-культурному вимірі;
- філософія сучасного суспільства та людський фактор економічного розвитку;
- глобалізація та регіоналізм – суперечлива єдність процесів;
- економіка знань та становлення інформаційного суспільства;
- перехідні економіки у сучасному світі;
- міжнародний рух ресурсів та інтернаціоналізація бізнесу;
- міжкультурні комунікації як фактор інтернаціоналізації сучасного світу.

Окрім наукових дискусій, Форум супроводжувався змістовною культурною програмою. Учасники та гості Форуму відвідали острів Хортиця та ознайомилися із середньовічною козацькою республікою, яку було відновлено до аутентичних подробиць, побували у Національному центрі аерокосмічної освіти молоді України та відвідали Південний машинобудівний завод, музеї та визначні місця регіону.

У результаті обговорення та плідних дискусій учасники Форуму виробили такі рекомендації:

– розширити дослідження циклічно-генетичних закономірностей функціонування економічних систем та інновацій у ХХІ ст. та підтримати пропозиції про заснування міжнародної премії за досягнення у дослідженні циклів, криз та інновацій, а також закликати зацікавлені наукові та ділові кола підтримати цю ініціативу;

– підтримати ініціативу вчених Росії, України та Казахстану про розробку довгострокового глобального прогнозу «Майбутнє цивілізацій» на період до 2050 р. з метою презентації його до кінця 2009 р. в ООН та ЮНЕСКО;

– поділяючи стурбованість учених, державних, політичних та громадських діячів, світового громадянського суспільства у зв'язку з глобальними енергетичною, економічною та продовольчою кризами, які охопили світ на початку ХХІ ст. і викликають у зв'язку з цим серйозні загрози та негативні наслідки для всього людства, підтримати пропозицію про розробку за підтримки ООН глобальної енерго-екологічної стратегії для обговорення на Всесвітньому форумі зі стійкого розвитку у 2012 р., а також рекомендації Конференції ООН у Римі з подолання світової продовольчої кризи;

– рекомендувати керівництву країн, вченим та представникам ділових кіл розробити національні та міжнародні програми енерго-екологічного та агропродовольчого розвитку. Їх реалізація буде ефективною за умови прискореної міжнародної інтеграції, зокрема у сфері освоєння та розвитку екологічно чистої альтернативної енергетики та агропродовольчого комплексу;

– привітати ініціативи з видання Нобелівських лекцій, систематичного проведення Нобелівських читань, перетворення Міжнародного Нобелівського економічного форуму у постійно діючу міжнародну платформу для обговорення та пропаганди результатів наукових досліджень у галузі становлення новітньої цивілізації під впливом глобалізаційних процесів;

— відзначити важливе значення системи освіти у формуванні кадрів нового покоління, підтримати ініціативу створення науково-освітнього порталу «Нові парадигми», міжнародного цивілізаційного Інтернет-університету з метою розширення освітніх функцій Інтернету і телебачення.

Під час роботи Форуму було досягнуто домовленість про створення Міжнародного українсько-російського Нобелівського університету, унікального навчального закладу, діяльність якого базуватиметься на засадах галузей знань та наукових напрямків, з яких присуджуються Нобелівські премії.

Кульмінаційною подією Форуму було відкриття 13 вересня унікального пам'ятного знака — меморіального символу «Планета Альфреда Нобеля», встановленого на честь 40-річчя заснування Банком Швеції премії з економіки в пам'ять Альфреда Нобеля. Меморіальний знак являє собою п'ятиметрову композицію із символічною землею кулею діаметром три метри із зображеннями всіх (починаючи з 1901 р.) 800 лауреатів Нобелівської премії на бронзових медалях. Дуже символічно, що при виготовленні кулі використано сплави, отримані в результаті утилізації українських стратегічних ракет.

Співавтори ідеї створення пам'ятника — ректор ДУЕП, професор Б.І. Холод та відомий скульптор-медальєр Є.М. Грошев, архітектор проекту Станіслав Лешукович, скульптори — Ю.А. та А.А. Зобенко. У створенні меморіального символу взяли участь спеціалісти та підрозділи ДП «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова».

Форум, який завершився урочистою церемонією відкриття унікального меморіального символу на честь талановитих першопрохідців науки, гідно послужить справі популяризації науки в сучасному світі, досягненню взаєморозуміння та зміцненню контактів між вченими-економістами різних країн, розробці нових спільних програм, а також стане визначною суспільною подією.

Слід відзначити, що розробка формату та організація Міжнародного Нобелівського форуму в Дніпропетровсько-

му університеті економіки та права є наслідком багатовимірної та послідовної діяльності всього професорсько-викладацького колективу університету щодо проведення міжнародних наукових заходів найвищого рівня. Авторитет університету, набутий завдяки проведенню цих заходів, став запорукою залучення до участі у Міжнародному Нобелівському економічному форумі видатних вчених з різних країн, представників місцевого самоврядування та бізнес-кіл.

Інформацію про наукові заходи різного формату, що були організовані у Дніпропетровському університеті економіки та права за період з 2004 по 2008 рр., наведено у табл. 1.

Слід зазначити, що в переліку тих питань, які виносяться для обговорення на міжнародних конференціях, помітна чітка спадкоємність: дискусія на кожній новій конференції базується на результатах, досягнутих під час попередньої.

Наведемо перелік основних науково-практичних питань, що були розглянуті на наукових заходах, які проводилися в ДУЕП за останні п'ять років.

Обидві міжнародні науково-практичні конференції «Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?» проводилися за уніфікованою тематикою:

- навчання ділової англійської мови та її лінгвістичних особливостей;
- практичний переклад та перекладознавство;
- аспекти міжкультурної комунікації;
- навчання інших ділових іноземних мов (крім англійської).

На науково-практичній конференції «Громадсько-державний механізм розвитку підприємництва (регіональний аспект)» розглядалися такі питання:

- стратегія забезпечення конкурентоспроможності підприємств за умов прискорення європейської інтеграції;
- інфраструктура ринку та державне регулювання за умов створення громадсько-державних механізмів контролю за економічними процесами;
- підприємства різної форми власності у контексті підвищення прозорості економічних процесів;

Таблиця 1

Загальні параметри наукових заходів у ДУЕП

Назва конференції	Статус заходу	Дата проведення заходу	Кількість учасників			Кількість доповідачів	Кількість опублікованих доповідей	Кількість установ-учасників		
			Далеке зарубіжжя	Країни СНД	Україна			Підприємства	Наукові установи	Навчальні заклади
Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?	Міжнародна науково-практична конференція	25.05.04	10	5	46	62	78	2	4	21
Громадсько-державний механізм розвитку підприємництва (регіональний аспект)	Міжнародна науково-практична конференція	15.03.06	–	2	69	43	65	6	6	18
Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?	Міжнародна науково-практична конференція	18.05.06	12	5	91	108	200	2	7	23
Новітня цивілізація: проблеми становлення та трансформації	Міжнародна науково-практична конференція	22.05.08	8	6	154	112	145	12	8	25
Світова економіка на початку XXI століття: цикли та кризи	Міжнародний Нобелівський економічний форум	12.09.08	11	22	83	86	106	18	16	21

– перспективи розвитку фінансової системи регіону в умовах адміністративної та політичної реформи;

– юридичні аспекти створення громадсько-державного механізму прискорення економічного розвитку;

– міжкультурні комунікації у контексті реформи економіки та прискорення інтеграційних процесів.

Міжнародна науково-практична конференція «Новітня цивілізація: проблеми становлення та трансформації» була присвячена таким питанням:

– глобалізація та регіоналізм: суперечлива єдність процесів;

– конкурентоспроможність підприємств в умовах становлення інформаційного суспільства;

– міжнародний рух ресурсів та інтернаціоналізація бізнесу;

– транзитивні економіки у сучасному світі;

– світовий ринок продовольства та перспективи участі в ньому країн з перехідною економікою;

– соціально-правові проблеми глобалізації;

– міжкультурні комунікації як чинник інтернаціоналізації сучасного світу.

I, насамкінець, дискусії Міжнародного Нобелівського економічного форуму «Світова економіка на початку XXI століття: цикли та кризи», як було вказано вище, відбувалися за такими напрямками:

– економічна динаміка на початку нового тисячоліття – цикли та кризи;

– новітня цивілізація – трансформації в економічному та соціально-культурному вимірі;

- філософія сучасного суспільства та людський фактор економічного розвитку;
- глобалізація та регіоналізм – суперечлива єдність процесів;
- економіка знань та становлення інформаційного суспільства;
- перехідні економіки у сучасному світі;
- міжнародний рух ресурсів та інтернаціоналізація бізнесу;
- міжкультурні комунікації як фактор інтернаціоналізації сучасного світу.

Узагальнені напрямки дискусій на наукових заходах в університеті і термін їх присутності в тематиці міжнародних наукових конференцій подано у табл. 2.

Дуже цікаву статистику можна прослідкувати, аналізуючи поділ кваліфікаційного рівня учасників конференцій та форумів, що проводилися у ДУЕП, а також динаміку чисельності пленарних доповідей (табл. 1).

З табл. 1 видно, що на Міжнародному Нобелівському економічному форумі вдалося зібрати винятковий науковий потенціал учасників з точки зору кваліфікаційного рівня, наукового авторитету та загальноновизнаних досягнень. Вперше у Дніпропетровському регіоні зібралися академіки Національної академії наук України, Російської академії наук та Академії наук Румунії на рівні

Таблиця 2

Узагальнені напрямки дискусій на наукових заходах у ДУЕП

№ з/п	Назва наукового напрямку	Термін, роки
1	Міжкультурні комунікації	5
2	Конкурентоспроможність за умов прискорення інтеграції	3
3	Юридичні аспекти феноменів економічного розвитку	3
4	Фінансові аспекти інтернаціоналізації та рух ресурсів	3
5	Глобалізація та регіоналізм – суперечлива єдність процесів	2

З табл. 2 видно, що питання комунікацій, в тому числі міжкультурних є найтривалішими за терміном перебування у тематиці наукових заходів, що проводяться у ДУЕП. При організації відповідних заходів, принаймні кількісно, враховується факт браку системних уявлень щодо впливу комунікацій на особливості розвитку сучасних економічних процесів, про який мова йшла вище. Зрозуміло, що останнім часом, у міру прискорення інтеграційних процесів України до світової спільноти, вчених почали турбувати питання забезпечення конкурентоспроможності у глобальному зрізі. Тому це питання, поряд з юридичними та фінансовими аспектами глобалізації, ще буде залишатися серед пріоритетів тематики наукових заходів, що проводяться в університеті.

До новітніх дискусійних тем слід віднести діалектику глобалізації та регіоналізації. Особливої актуальності ці питання набувають сьогодні на тлі світової фінансової кризи. Тому вони теж ще довго будуть залишатися в центрі уваги при організації наукових заходів будь-якого рівня.

членів президії, академіків-секретарів (всього 9 осіб). Крім того, дані свідчать про постійне зростання кваліфікаційного рівня учасників наукових заходів у ДУЕП, особливо це стосується докторів наук. Зрозуміло, що рівень представництва кандидатів наук та аспірантів (здобувачів наукового ступеня) на першому Міжнародному Нобелівському економічному форумі є нижчим, що зумовлено дуже жорстким відбором поданих матеріалів (рис. 1).

Особливої уваги заслуговують дані про кількість пленарних доповідей, що були зроблені на попередніх конференціях та Форумі. Видно, що на Форумі було представлено майже вдвічі більше пленарних доповідей, ніж на попередній Міжнародній науково-практичній конференції. Це дуже позитивна тенденція, враховуючи спрямованість Форуму на вирішення комплексних питань, що пов'язані зі спробами пояснити сутність неоднозначних економічних феноменів глобалізації та інтернаціоналізації. Саме в пленарних доповідях найбільш широко висвітлюється наукова проблема питань,

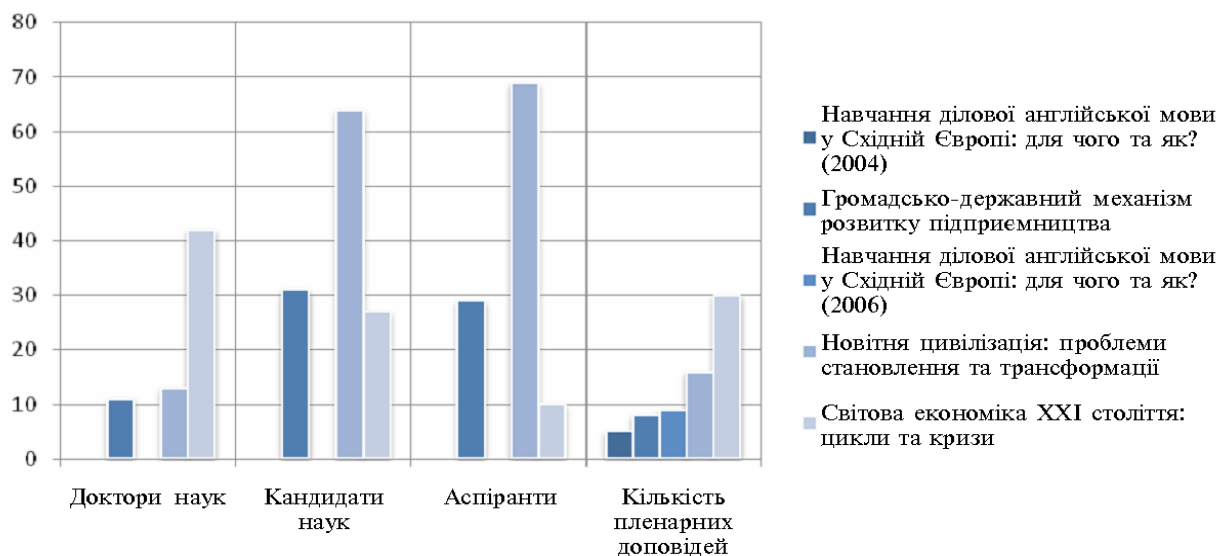

Рис. 1. Кваліфікаційний склад учасників наукових заходів у ДУЕП

і вони стають базою для проведення обговорення та загальної дискусії.

Прошло ще мало часу, щоб робити якісь висновки щодо впливу Форуму на перспективи діяльності університету, але попередні підсумки можна підбити вже зараз.

1. Форум відіграв важливу роль у розвитку університету як організації. Кардинально змінилося сприйняття нашого навчального закладу як в Україні, так і у світі. Форум довів, що ми можемо ставити і, головне, вирішувати завдання міжнародного масштабу. Він створив сприятливі умови для постановки глобальних завдань, і цим потрібно скористатися.

2. У результаті проведених заходів університет став добре відомим в Україні (зокрема в Національній академії наук України, серед ВНЗ України, серед громадян), а також отримав справжнє міжнародне визнання. У Форумі взяли участь близько 100 видатних науковців, у тому числі з Росії, Румунії, Польщі, Франції. Результатом міжнародного визнання стало:

– включення університету до числа співавторів Прогнозу розвитку світової економіки до 2050 р., який виконується на замовлення ООН;

– включення фахівців університету до редакційних колегій авторитетних наукових видань у Росії та Румунії;

– підписання угоди про співпрацю з Інститутом національної економіки Румунської академії наук та визначення конкретних напрямів співпраці;

– підписання угоди про наміри з університетом Франції та визначення конкретних кроків подальшої співпраці;

– обговорення шляхів створення спільних навчальних програм з Вищою школою бізнесу у Новому Сончі.

3. Форум став резонансною подією міжнародного масштабу. Звіт про цю подію подали не тільки основні телевізійні канали України (1+1, СТБ), але й Euronews.

Список використаної літератури

1. Азроянц Э.А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции / Э.А. Азроянц. – М.: Изд. дом «Новый век». – 2002. – 312 с.

2. Кузык Б.Н. Россия в пространстве и времени: история будущего / Б.Н. Кузык, А.И. Агеев, О.В. Доброчеев, Б.В. Куроедов, Б.А. Мясоедов. – М.: ИНЭС. – 2004. – 336 с.